

Stół rozmów. Co zapisano w Jastrzębiu?

Gra karciana o tym, jak codzienne sprawy górników i ich rodzin trafiły do protokołu podpisanego 3 września 1980 roku.

DLA KOGO

od 13 lat; klasy 7–8 i szkoły
ponadpodstawowe

ILE OSÓB

2–5 osób przy stole albo
zespoły po 2–3 osoby

CZAS

20–30 minut z rozmową

PRZECZYTAJ GRACZOM NA POCZĄTEK

Wieczorem 28 sierpnia 1980 roku w kopalni „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu-Zdroju zaczął się strajk. Dołączały do niego kolejne kopalnie i zakłady. Strajkujący wybrali wspólny komitet, który rozmawiał z przedstawicielami rządu. 3 września 1980 roku obie strony podpisały protokół porozumienia. Dziś nazywamy je Porozumieniem Jastrzębskim. W tej grze sprawdzisz, jak codzienne kłopoty pracowników zamieniły się w konkretne zapisy tego dokumentu.

PRZYGOTOWANIE

- Wydrukuj trzy strony kart jednostronnie, w skali 100%, i rozetnij je. Powstaną 24 karty: 12 kart SPRAWA (koło z numerem, ciągła ramka) i 12 kart ZAPIS (kwadrat z literą, przerywana ramka).
- Kartę odpowiedzi zostaw u prowadzącego. Przy kilku stołach wydrukuj osobny komplet kart dla każdego.

PRZEBIEG

- Rozłóż wszystkie karty odkryte. Karty SPRAWA po lewej, karty ZAPIS po prawej.
- Jedna osoba czyta na głos kartę SPRAWA. Grupa szuka zapisu, który na nią odpowiada, i mówi jednym zdaniem, dlaczego.
- Gdy wszystkie karty mają parę, sprawdź je z kartą odpowiedzi. Każda trafna para to jeden punkt. Błędne pary grupa układa jeszcze raz.
- Rozmowa: wybierzcie trzy zapisy, które waszym zdaniem najbardziej zmieniały codzienne życie. Tu nie ma jednej dobrej odpowiedzi.

KTO WYGRYWA

Jedna grupa gra razem i stara się zdobyć 12 punktów. Gdy gra kilka zespołów, każdy ma własny komplet kart, a wygrywa ten, który ma najwięcej trafnych par.

CEL

Uczestnicy łączą sytuację z życia pracownika z zapisem porozumienia. Uczą się czytać dokument źródłowy i odróżniać zobowiązanie od zapowiedzi.

INNE SPOSOBY GRY

- Pamięć: karty leżą zakryte w dwóch grupach. Gracz odkrywa jedną kartę SPRAWA i jedną ZAPIS; jeśli tworzą parę, zabiera je i gra dalej.
- Krótka wersja (10 minut): użyj tylko par 1–6, czyli zapisów F, K, B, H, D i L.
- Obietnica czy zapowiedź? Przeczytajcie kartę E i porównajcie ją z kartą F. Która coś wprowadza, a która tylko przekazuje sprawę dalej?
- Online: w tę samą grę można zagrać na stronie jastrzebie1980.pl/gra.

SŁOWNICZEK — TRUDNE SŁOWA Z KART

Strajk — Wspólne przerwanie pracy, żeby wymusić zmianę warunków.

Postulat — Żądanie zgłoszone przez strajkujących.

Komitet strajkowy — Grupa wybrana przez strajkujących do rozmów w ich imieniu. Wspólny komitet wielu zakładów nazywano międzyzakładowym (MKS).

Komisja Rządowa — Przedstawiciele władz, którzy prowadzili rozmowy ze strajkującymi.

Protokół porozumienia — Dokument, w którym obie strony zapisały, na co się zgodziły.

Wybrzeże — Tu: Gdańsk i Szczecin, gdzie w sierpniu 1980 roku strajkowały stocznie. W Gdańsku spisano 21 postulatów.

System czterobrygadowy — Sposób pracy, w którym kopalnia działała bez przerwy, także w niedziele i święta, a cztery brygady zmieniały się według grafiku.

Jastrzębie, ZMP, 1 Maja — Nazwy trzech kopalń wymienionych w protokole.

Godziny nadliczbowe — Praca ponad zwykły czas pracy, czyli nadgodziny.

Szykany — Złośliwe utrudnianie komuś życia, na przykład karanie pod zmyślonym pretekstem.

Pylica płuc — Choroba płuc od wdychania pyłu, częsta u górników.

Choroba zawodowa — Choroba uznana za skutek wykonywanej pracy; daje prawo do świadczeń.

Talon — Kartka uprawniająca do kupna towaru, którego brakowało w sklepach.

Deputat węglowy — Przydział węgla, który pracownik dostawał od zakładu.

Sejm PRL — Parlament Polski Ludowej, czyli państwa polskiego w latach 1952–1989.

DOSTĘPNOŚĆ

Rodzaj karty rozpoznaje się po napisie, kształcie znaku i ramce, więc gra działa także w druku czarno-białym. Karty można czytać na głos; tekst ma co najmniej 10,5 punktu. Osobie, która potrzebuje więcej czasu, można dać trzy pary zamiast dwunastu.

ŹRÓDŁA

Protokół porozumienia zawartego przez Komisję Rządową i Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w dniu 3 września 1980 roku w Kopalni Węgla Kamiennego Manifest Lipcowy — przedruk: historia.org.pl (30.08.2010) i Wikiźródła.

Grzegorz Majchrzak, „Porozumienie jastrzębskie 1980”, Encyklopedia Solidarności, encysol.pl.

Cytaty w cudzysłowie pochodzą z protokołu; pozostałe karty ZAPIS streszczają jego punkty. Karty SPRAWA to sytuacje typowe, ułożone na potrzeby gry — nie są cytataми świadków. Treści edukacyjne: CC BY 4.0, Stowarzyszenie Słowem w Twarz.